

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר)	—	(25x1)	—	25 נקודות
פרק שני	—	יצירות מאת עגנון ודרמה	—	(35x1)	—	35 נקודות
פרק שלישי	—	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,				
		השירה העברית במאה ה־20)	—	(20x2)	—	40 נקודות
						<u>100 נקודות</u>
						סך הכול
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על הלל הזקן שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָמְרוּ עָלָיו עַל הַלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיָה עוֹשֶׂה וּמְשַׁתְּכֵר בְּטֶרֶפְעֵיק.
 חָצִיו הָיָה נוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמְדָּרֶשׁ וְחָצִיו לְפִרְנָסָתוֹ וּלְפִרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ.
 פַּעַם אַחַת לֹא מָצָא לְהַשְׁתְּכֵר וְלֹא הִנִּיחוּ שׁוֹמְרֵי בֵּית הַמְדָּרֶשׁ לְהִכָּנֵס;
 עָלָה וּנְתָלָה וַיֵּשֶׁב עַל פִּי אַרְבָּה, כְּדִי שִׁישְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן.
 אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם עָרַב שֵׁבֶת הָיָה, וּתְקוּפַת טַבַּת הַיְתָה, וַיֵּרֶד עָלָיו שֶׁלֵּג מִן הַשָּׁמַיִם.
 כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר אָמַר לוֹ שְׁמַעְיָה לְאַבְטָלְיוֹן:
 אַבְטָלְיוֹן אָחִי, בְּכָל יוֹם הַבַּיִת מְאִיר וְהַיּוֹם אָפֵל, שְׁמָא יוֹם מְעַנָּן הוּא?
 הִצִּיצוּ עֵינֵיהֶן וַרְאוּ דָמוֹת אָדָם בְּאַרְבָּה.
 עָלוּ וּמָצְאוּ עָלָיו רוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת שֶׁלֵּג.
 פָּרְקוּהוּ וְהִרְחִיצוּהוּ וְסָכוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה.
 אָמְרוּ: רְאוּיָה זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשֵּׁבֶת.

הצג שלושה ניגודים במעשה חכמים זה, והסבר את תרומתם לבניית משמעותו.

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

לפניך קטע מן הסיפור "כינורו של רוטשילד" ובו מתוארות הזיותיו של יעקב, לקראת סיום הסיפור.

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

בשעות הערב והלילה דמדמם יעקב הזיות, ולנגד עיניו חלפו התינוקות, הערבה, הדגים, האווזים השחויטים, מארפה

[...] ופניו החיוורות העלובות של רוטשילד [...]. הוא התהפך מצד אל צד. כחמש פעמים נטרד ממשכבו ופנה לנגן

קמעה בכינורו.

מה אפשר ללמוד על דמותו של יעקב מהזכרת התינוקות בקטע זה? הסבר והדגם את דבריך.

תאר שני קטעים נוספים שבהם התינוקות מוזכרת בסיפור, והסבר מה אפשר ללמוד על דמותו של יעקב מכל אחד מן

הקטעים שתיארת.

3. סיפור קצר עברי

ביצירות רבות קונפליקט חיצוני או קונפליקט פנימי הם אמצעים לעיצוב דמויות.

הצג את הקונפליקט שדמות מרכזית בסיפור קצר עברי שלמדת מתמודדת עימו, והסבר מה אפשר ללמוד על דמות זו

מקונפליקט זה.

פרק שני – יצירות מאת עגנון ודרמה (35 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-11.

יצירות מאת עגנון**4. תהלה**

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. המספר שואל את תהילה מדוע היא נעשתה עצובה פתאום, ומדוע לאחר מכן היא נעשתה שוב שמחה.

לפניך קטע ובו תשובתה של תהילה. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחרי.

[...] כל מעשיו של אדם קצובין לו משעת לידתו ועד למיתתו, ואפילו כמה פעמים יאמר אדם תהלים. אבל הבחירה היא בידו, כמה מזמורים יאמר בכל יום. [...] אני מנהג עשיתי לי לומר בכל יום יום אחד. היום נמשכתי אחר המזמורים ואמרת שני ימים. כיוון שהרגשתי בדבר נעשיתי עצובה, שמא מיותרת אני בעולם ומבקשים להיפטר ממני וזירזוני להשלים חוקי [...], והרי טוב להודות לה', ואם אני מתה איני יכולה לומר אפילו מזמור אחד [...]. ראה הקדוש ברוך הוא בצערי והפליא חסדו עימי לדעת שכך רצונו יתברך. ואם חפץ השם להמיתני מה אני שאתעצב. מיד הסיר אלוקים את יגוני מאיתי. ברוך הוא וברוך שמו.

על פי קטע זה, הסבר את תפיסת העולם של תהילה בנוגע לקשר בין האדם לבין בוראו, והבא מן הנובלה דוגמה נוספת שבה תפיסת עולם זו באה לידי ביטוי (בתשובתך א לתכתוב על סיום הנובלה). (25 נקודות)

ב. לאחר שתהילה עונה על שאלת המספר את התשובה שקראת בקטע שבסעיף א, המספר אומר: הצצתי עליה והרהרתי, מהיכן באים לידי הכנעה שכזו.

לדעתך, האם ההכנעה של תהילה באה לידי ביטוי גם לקראת מותה? נמק והדגם את דבריך. (10 נקודות)

5. והיה העקוב למישור

בפרק השני בנובלה "והיה העקוב למישור" המספר אומר: ומנשה חיים מצא חן בעיני אלוהים ואדם.

את דברי המספר אפשר להבין כפשוטם ואפשר להבינם כדברים שנאמרו באירוניה.

הסבר כל אחת מן האפשרויות האלה. בסס את דבריך על הקשרים של מנשה חיים עם הסובבים אותו ועל סיום עלילת הנובלה.

6. סיפור פשוט

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. ברומאן זה יש אנלוגיה בין הירשל לבין דודו. לפניך קטע ובו דברים שהירשל אומר למינה בנוגע לדודו. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

אומר אני דודי שפוי בדעתו היה ועשה עצמו שוטה, שאילו נהג כבריא היה אביו [...] משיאו אישה שאינו אוהבה והיה מקפח כל ימיו עימה ומעמיד תולדות אנינות [ילדים רכרוכיים, עצובים] ונושא ונותן ומרוויח ומעשיר והבריות חולקין לו כבוד. אם למראית עין הרי טוב, ואם לעצם הדבר אומר אני אוי ליבו היה חלל בקרבנו.

על פי קטע זה, מהו ההסבר של הירשל לשיגעון של דודו? מה אפשר ללמוד מן הדברים שהירשל אומר בנוגע לדודו על מצבו הנפשי של הירשל? הסבר והדגם את דבריך. (15 נקודות)

ב. האם מצבו של הירשל לאחר שנרפא מן השיגעון מעיד על הוויתור שלו על המרד בחברה? הסבר והדגם את דבריך. (20 נקודות)

דרמה**7. ילדי הצל / בר-ציון תומר**

לפניך קטע מדיאלוג בין נורית לבין יורם. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.
נורית (בנוגע למוכר הבלונים): אלה נעלבים כל כך מהר.

יורם: לכל אחד מהם 20 קילו T.N.T [חומר נפץ] בלב.

הסבר את דבריו של יורם. בסס את תשובתך על קורותיהן ועל התנהגותן של שלוש מן הדמויות במחזה.

8. אנטיגונה / סופוקלס

לפניך קטע ובו דברים שקראון אומר לאנטיגונה אחרי שנתפסה קוברת את פוליניקס. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

דעי לך / אופי עקשני מדי / הוא הראשון להתפרק / והברזל החזק ביותר, / המחושל באש ומתקשה / נוטה לרוב, את עוד תראי, / להיסדק ולהישבר.

(תרגום: ש' בוזגלו)

א. האם דברים אלה תואמים (במלואם או בחלקם) את האופי של אנטיגונה ואת התנהגותה לאורך עלילת המחזה? הסבר והדגם את דבריך. (18 נקודות)

ב. יש הטוענים שדברים אלה של קראון מתארים למעשה את דמותו שלו ואת קורותיו בטרגדיה.

האם אתה מסכים עם טענה זו? נמק והדגם את דבריך. (17 נקודות)

9. בית בונות / הנריק איבסן

לפניך קטע ובו דרשיח בין הלמר לנורה. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הלמר: (מחדרו) האם העפרונית מצייצת לה שם?

נורה: (תוך כדי פתיחת חבילות אחדות) כן, זאת היא!

הלמר: האם הסנאית מקפצת לה שם?

נורה: כן!

הלמר: ומתי חזרה הסנאית שלי הביתה?

נורה: ממש לפני רגע (נורה תוחבת את שקית המקרוני לכיסה, ומוחה את פיה) בוא הנה, טורוולד, תראה מה קניתי.

הלמר: לא להפריע! (לאחר רגע פותח את הדלת, ומציץ פנימה, עטו בידו) קניתי, את אומרת? את כל זה? האם הבזבזנית הקטנה שוב יצאה לפזר כסף?

א. מה אפשר ללמוד מן הדרשיח שלפניך בנוגע למערכת היחסים של הלמר ונורה? הסבר את דבריך, והבא מן המחזה

דוגמה נוספת למערכת יחסים זו. (20 נקודות)

ב. תאר את השינוי שחל במערכת היחסים של הלמר ונורה, והסבר מה גרם לשינוי זה. (15 נקודות)

10. אויב העם / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. תאר את סיום המחזה "אויב העם", וכתוב אם הוא אופטימי או פסימי, או שמא יש בו גם אופטימיות וגם פסימיות. הסבר והדגם את דבריך. (20 נקודות)

ב. האם לדעתך סיום המחזה הוא מפתיע או צפוי? נמק את דבריך. (15 נקודות)

11. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

בעלילת המחזה "ביקור הגברת הזקנה" הסדר החברתי והסדר המשפחתי מופרים.

א. תאר והסבר כיצד הפרת הסדר החברתי והפרת הסדר המשפחתי באות לידי ביטוי בעלילת המחזה. בסס את דבריך על ארבע דוגמאות מן המחזה. (20 נקודות)

ב. האם בסיום המחזה חל תיקון, והסדר שב על כנו? נמק את דבריך. (15 נקודות)

פרק שלישי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20)

(40 נקודות)

שים לב: בפרק זה (שאלות 12-18) עליך לענות על שתי שאלות:

על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 12-14) ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה-20 (שאלות 15-18).

(לכל שאלה — 20 נקודות; סך הכול — 40 נקודות)

שירת ימי הביניים, שירת ביאליק

ענה על אחת מן השאלות 12-14.

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

אהבת הדסה / רבי שלום שבזי

אהבת הדסה על לבבי נקשרה / ואני בתוך גולה פעמי צוללים.
 לו יש רשות לי אעלה אתחברה / תוך שערי ציון אשר הם נהלים.
 שחרית וערבית בת נדיבים אצקרה / לבי ורעיוני בחשק נבהלים.
 בנעים זמירות מנדוד אתעוררה / ואני ורעייתי ברנה צוהלים.
 בינו עדת קדש בשירה חברה / חתן והפלה בחפה נכללים.
 זה יום שמחות לאימה יקרה / כי היא ודודה חן וחסד גומלים.
 יחדו אלי שלחן וכוס דודי קרא / זמן שרידינו וכל הנסגלים.
 מכוס ישועות אשמחה ואזמרה / אוציא לכל סודי ואשיב שואלים.
 שם טוב למשכילים בדעת ישרה / כי הם עלי יצום בודאי משלים.
 תאות לבכם לעשות טוב גברה / יעלו לגן עדן וחיים נוחלים.
 אהבת יחידתי לטוב א-ל נהרה / ברוך שהוא נותן שכר כל פועלים.
 שלום פנהר לעדתי ינהרה / זמן וגם בחור וכל העוללים.

מהו הרעיון המרכזי בשיר "אהבת הדסה"? הסבר כיצד שתיים מדרכי העיצוב בשיר זה מסייעות לבטא את הרעיון המרכזי

בן.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפריים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי בדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

פרש את הבית הרביעי בשיר, והסבר את תרומתו להבנת תפיסת העולם של הדובר בשיר.
בתשובתך ציין גם שניים מן האמצעים האומנותיים בבית זה, והסבר אותם.

שירת ביאליק

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנַפֶּךָ / חיים נחמן ביאליק

- בית 1
- הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנַפֶּךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֻזָּה,
וְיֵהִי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֵאשִׁי,
קוֹרְתְּפִלוֹתַי הַנְּדָחוֹת.
- בית 2
- וּבַעַת רַחֲמִים, בִּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׁחִי וְאַגֵּל לְךָ סוּד יְסוּרֵי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכֵן נְעוּרֵי?
- בית 3
- וְעוֹד רַז אֶחָד לְךָ אֶתְּנֶדָה:
נַפְשִׁי נִשְׂרָפָה בְּלֶהֱבָה;
אוֹמְרִים, אֶהְבֶּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֵה־זֹאת אֶהְבֶּה?
- בית 4
- הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוֹם – אֶךְ גַּם הוּא עָבַר;
עֲתָה אֵין לִי כְלוֹם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.
- בית 5
- הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנַפֶּךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֻזָּה,
וְיֵהִי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֵאשִׁי,
קוֹרְתְּפִלוֹתַי הַנְּדָחוֹת.

על פי השיר כולו, תאר את המצב הרגשי של הדובר, והסבר שתיים מדרכי העיצוב שבאמצעותן הוא מבטא את מצבו.

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מן השאלות 15-18.

אדם מול בוראו

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יוֹשְׁבֵי בֵיתָךְ / איתמר יעוז־קסט

1 בית   בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ

רְצִיתִי לְשִׁבְתָּ,

אָךְ בֵּיתְךָ יוֹשֵׁב בְּתוֹכִי,

2 בית   וְאוֹלָם

אֲנִי רַק כָּעֵת הַגְּעֵתִי

לָעֵת כִּי סוֹגְרִים כָּבֵר אֶת הַשְּׁעַר

כְּמַעֲשֵׂה לְוִיִּים בַּיַּמִּי־קָדָם

כִּתְּם קָרְבּוֹ הַמְּנַחָה,

3 בית   וְכַעַת

אֵינְנִי יוֹדֵעַ

מָה עָלַי לְבַקֵּשׁ?

4 בית   אִם כֵּן,

מָה לִּי אֲבַקֵּשׁ

בְּשַׁעַת בֵּין־עַרְבִים זֶה

לְבַד מִמַּחְשָׁבוֹת עַל־אוֹדוֹתֶיךָ,

5 בית   בְּעוֹד צֶלֶךְ

כְּרוּךְ עַל יַד־יְמִינִי

וּמְטִלְטֵל בְּתוֹכִי בַּיִת: בְּלִי קִירוֹת, בְּלִי חִלּוֹנוֹת וְדָלָת.

א. בבית השלישי בשיר הדובר שואל: וְכַעַת / אֵינְנִי יוֹדֵעַ / מָה עָלַי לְבַקֵּשׁ?

האם יש בשיר מענה על שאלה זו? נמק והדגם את דבריך. (14 נקודות)

ב. תאר את הקשר בין האדם לבין בוראו בשיר נוסף שלמדת בנושא אדם מול בוראו. (6 נקודות)

שירים בצל השואה

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

היער השחר או לאן נעלמו הילדים / אסתר אטינגר

היער השחר הוא ירק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפשר לשמע אותם מרנגים.

היער השחר הוא ירק מבחוץ
ושחר מבפנים.
מרבה קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, גמדים, מכשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחר מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים
והיא תהלתו -
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוהז לב מפפר, מקשיב
אל היורים.

א. תאר את היער השחר, והסבר את תפקידו בבניית משמעות השיר. (14 נקודות)

ב. בחר באמצעי אומנותי משיר נוסף שלמדת בנושא "שירים בצל השואה", והסבר את התרומה של האמצעי

האומנותי שבחרת לביטוי נושא השואה. (6 נקודות)

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְּטֶדֶד הַחֹם מִגֵּן עָלַי
וּמִחֻשְׁבוֹתַי נִוְגְעוֹת
פְּתַע
כְּנֶגֶד אֶל כְּנֶגֶד.

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּנֵי־בַיִת קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיֹת עֲתִיקוֹת
בְּעֶרֶב
כְּאֶשֶׁר שְׁתִּינִי תָהּ.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מְחֹסֶה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּקָתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמֶלֶט
יְסוֹד זָר
חֹמֶר לֹא עוֹנֶה כְּמֹת.

- א. תאר את הניגוד המרכזי בשיר, והסבר את התפקיד של ניגוד זה בבניית המשמעות של השיר. (14 נקודות)
- ב. בחר באמצעי אומנותי משיר נוסף שלמדת בנושא "זוגיות", והסבר את התרומה של האמצעי האומנותי שבחרת לעיצוב הזוגיות המתוארת בשיר. (6 נקודות)

אדם וזהותו

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

פגומים / ארז ביטון

על סף חֲצִי בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
 עָמַד אָבִי
 מְצַבֵּיעַ לְצִדְדִים וְאוֹמֵר:
 בְּהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
 נִבְנָה פְעַם מְטֹבָח
 לְבִשָּׁל בוֹ זָנֵב לְוִיתָן
 וְשׁוֹר הַבָּר,
 וּבְהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
 נִקְיִים פָּנַת תְּפִלָּה
 לְמִצַּא מְקוֹם
 לְמִקְדָּשׁ מְעֵט.
 אָבִי נִשְׁאַר בְּסוֹף
 וְאֲנִי כָּל יְמֵי
 מְצַיֵּב פְּגוּמִים
 אֶל לֵב הַשָּׁמַיִם.

א. תאר את דמות האב בשיר, והסבר כיצד שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר מסייעים לעיצוב דמותו.

(14 נקודות)

ב. כיצד הנושא "אדם וזהותו" בא לידי ביטוי בשיר נוסף שלמדת בנושא זה? הסבר את דבריך. (6 נקודות)

בהצלחה!